

Βιώσιμη ανάπτυξη και διαχείριση φυσικών πόρων ορεινών περιοχών

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια έννοια που έχει μπει για τα καλά στη ζωή μας σήμερα και ιδιαίτερα αυτών που σχεδιάζουν την περιβαλλοντική πολιτική και τις στρατηγικές για το περιβάλλον.

Ο προσδιορισμός του θεσμικού πλαισίου της **βιώσιμης ανάπτυξης** αποτέλεσε αντικείμενο πολλών συσκέψεων, κατά τα τελευταία 30 χρόνια, και τελικά η έννοια της, όπως διαμορφώθηκε στη διάσκεψη του Ρίο, υποδηλώνει ότι η μακροχρόνια αποτελεσματική ανάπτυξη τόσο για τις αναπτυγμένες, όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να συνδυάζει απαραίτητα και την **προστασία του περιβάλλοντος**, και την **οικονομική ανάπτυξη** και την **κοινωνική συνοχή** τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Δηλαδή επιτυγχάνεται ανάπτυξη με τέτοιο τρόπο που να μην μειώνει τις δυνατότητες των μελλοντικών γενεών και να εξασφαλίζεται έτσι η ενδογενειακή ισότητα.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια όχι τόσο ποσοτική, αλλά προπαντός ποιοτική ανάπτυξη, με την έννοια ότι επιδιώκει μια εξισορρόπηση των αξιών του ανθρώπου. Το πρόβλημα σήμερα είναι τι μορφή αυτή θα πάρει σε κάθε περιοχή, ανάλογα με τα προβλήματα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Για το θέμα αυτό ο διακεκριμένος επιστήμων κ. Δεληγεράκης γράφει ότι «εκτός της βιώσιμης ανάπτυξης, άλλη οδός για το μέλλον δεν υπάρχει».

Η αντιμετώπιση της βιώσιμης ανάπτυξης των δασών σε παγκόσμιο επίπεδο αρχίζει από τη δεκαετία του 1970, όμως η δήλωση αρχών παγκόσμιας συμφωνίας για τη διαχείριση, τη διατήρηση και την αειφορική βιώσιμη ανάπτυξη όλων των μορφών δασών έγινε στην Agenda 21. Συμφωνία όμως για την αειφορική διαχείριση των δασών δεν κατέστη δυνατή, λόγω της διαφορετικής προσέγγισης αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών.

Σημαντικό γεγονός, αποτελεί η συνάντηση του Μόντρεαλ, όπου αναπτύσσονται μετρήσιμα κριτήρια και δείκτες για την παρακολούθηση της αειφορικής και βιώσιμης ανάπτυξης των δασών, όπως την προστασία της βιοποικιλότητας, τη βελτίωση της παραγωγικής τους ικανότητας, της προστασίας και ενίσχυσης των εδαφικών και υδάτινων πόρων, τα κοινωνικοοικονομικά οφέλη, η ανάπτυξη νομοθετικών, θεσμικών και οικονομικών πλαισίων για την προστασία και την αειφορική διαχείριση των δασών κλπ.

Με βάση τα παραπάνω κριτήρια κάθε χώρα είναι υποχρεωμένη στα πλαίσια των διεθνών συζητήσεων να αναζητήσει μεθόδους και πρακτικές για τον ορισμό και την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης των δασών στην πράξη.

Το ελληνικό δάσος, που είναι ένα κατ' εξοχήν πολυλειτουργικό δάσος (θεώρηση που έχει τεθεί τη 10ετία του '80), εκτιμάται ως ιδιαίτερης σημασίας τόσο για την ικανοποίηση των αναγκών σε δασικά προϊόντα, όσο και για την δημιουργία προϋποθέσεων βιωσιμότητας και αειφόρου ανάπτυξης του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος, του τομέα του ορεινού τουρισμού (οικοτουρισμού), της διατήρησης της παραγωγικότητας των φυσικών πόρων και της πολιτισμικής ποικιλότητας.

Η παραπάνω πολυλειτουργική διαχείριση των δασών, πηγάζει από τη βασική θεώρηση της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή της αναλυτικής και προσεκτικής μελέτης κάθε συγκεκριμένης ορεινής περιοχής, που λαμβάνει υπόψη της κατά ισότιμο και ολοκληρωμένο τρόπο τα οικολογικά, τα οικονομικά και τα κοινωνικά δεδομένα και διασφαλίζει και την συμμετοχική συνεργασία για τη λήψη αποφάσεων στήριξης των τοπικών φορέων, χωρίς να αγνοεί των κατοίκους που ζουν τόσο μέσα, όσο και έξω από μια ορεινή περιοχή.

Άλλωστε, αφού η διαδικασία συντήρησης του πλούτου μιας περιοχής απαιτεί συλλογική προσπάθεια, η οποία θα συμβάλει στην διαμόρφωση βιώσιμης διαχείρισης και αναπτυξιακής στρατηγικής είναι μάλλον σκόπιμη σύμφωνα με τον Ο.Ο.Σ.Α. η κατάρτιση ενός **τοπικού σχεδίου βιώσιμης ανάπτυξης**.

Το σχέδιο αυτό, στην περίπτωση εφαρμογής σε ένα διαχειριζόμενο δάσος, που μπορεί να θεωρηθεί και ως μια δράση Local Agenda 21, θα πρέπει να αποτελεί μέρος του διαχειριστικού σχεδίου να περιλαμβάνει το σχεδιασμό, τις μεθόδους, τις διαδικασίες εφαρμογής, τη χρηματοδότηση και τον φορέα διαχείρισης

Ο διαχειριστής, ενός τέτοιου βιώσιμου συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης, θα πρέπει να θέσει σαφείς στόχους, που θα είναι σύμφωνοι με τις αρχές της επιστήμης, να είναι ρεαλιστικοί, να προσδιορίζουν το κόστος των διαφόρων προτεινόμενων δράσεων, να θέτουν συγκεκριμένο

χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή τους και παράλληλα, να υπάρχει και η συναίνεση της τοπικής κοινωνίας (αφού θα έχει άμεση επίπτωση και σ' αυτή).

Ένα τέτοιο μοντέλο βιώσιμης ανάπτυξης μπορεί και πρέπει να εφαρμοστεί στον ορεινό όγκο του Ν. Τρικάλων, και ιδιαίτερα σε πυρήνες ανάπτυξης όπως είναι: το Πανεπιστημιακό Δάσος Περτουλίου, ο Ασπροπόταμος, η περιοχή της Μεσοχώρας, η ορεινή περιοχή των Χασίων, της Φαριαδόννας κλπ, το οποίο θα πρέπει για κάθε λειτουργία – δράση της να εξετάζει τα εξής κριτήρια:

- διαμόρφωση πολιτικής από τον εκάστοτε φορέα διαχείρισης
- την περιγραφή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης και της ευρύτερης περιοχής
- τον καθορισμό των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων αξιοποίησής των πολυλειτουργικών δράσεων της,
- την περιγραφή των αναπτυξιακών ευκαιριών και εμποδίων που παρουσιάζονται σήμερα, (Γ' ΚΠΣ, πρόγραμμα LEADER + κλπ)
- τον καθορισμό χρονοδιαγράμματος και χρηματοοικονομικού σχεδιασμού,
- τη λεπτομερή διαδικασία διαβούλευσης με τους εμπλεκόμενους φορείς και τέλος,
- την επίβλεψη και αξιολόγηση.

Τομείς που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν κάτω από το παραπάνω πρίσμα για τη βιώσιμη αξιοποίηση των φυσικών πόρων ορεινών περιοχών θα μπορούσαν να είναι:

- Η ξυλοπαραγωγή
- Η ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων
- Η εκπαίδευση και η έρευνα
- Η ανάπτυξη της βιολογικής κτηνοτροφίας
- Η αξιοποίηση χιονοδρομικών κέντρων, μουσείων, κατασκηνωτικών κέντρων κά
- Το ελεγχόμενο κυνήγι
- Η δημιουργία πεζοπορικών μονοπατιών
- Η αξιοποίηση χέρσων γεωργικών εκτάσεων ή και αλπικών περιοχών για καλλιέργεια αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών
- Η στήριξη των πολιτιστικών εκδηλώσεων κλπ

Συμπεράσματα - προτάσεις

Με βάση τα όσα αναπτύχθηκαν προηγουμένως, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα για τη βιώσιμη ανάπτυξη των φυσικών πόρων των ορεινών περιοχών του Ν. Τρικάλων:

1. Η προστασία του περιβάλλοντος, η οικονομική ανάπτυξη και η κοινωνική συνοχή αποτελούν τους βασικούς παράγοντες βιώσιμης ανάπτυξης.
2. Η βιώσιμη ανάπτυξη, γενικότερα, μπορεί να αποτελεί παγκόσμιο στόχο, όμως η εφαρμογή της στην πράξη εναπόκειται στις εκάστοτε κυβερνήσεις, τοπικές κοινωνίες, οργανώσεις και στους ενεργούς πολίτες.
3. Η κατάρτιση ενός τοπικού σχεδίου βιώσιμης ανάπτυξης, μπορεί να συμβάλει στη βιώσιμη διαχείριση μιας περιοχής και να διαμορφώσει την κατάλληλη τοπική στρατηγική με την επίτευξη σωστής ισορροπίας μεταξύ πολλών δράσεων.
4. Ο ορεινός χώρος έχει την ανάγκη της σωστής οργάνωσης όλων των φυσικών πόρων και η στήριξη τους μπορεί να γίνει μέσα από ειδικά και εύστοχα ολοκληρωμένα προγράμματα ορεινής οικονομίας. Έτσι θα είναι δυνατή η μεγιστοποίηση της αξιοποίησης των αναπτυξιακών λειτουργιών των δασών, σε όφελος των τοπικών πληθυσμών.
5. Ορισμένες περιοχές του Ν. Τρικάλων, διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα που επιτρέπουν την ανάπτυξη πολυδραστηριοτήτων και την υλοποίηση έργων με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω της αναβάθμισης της οικονομίας και της ποιότητας ζωής, με ταυτόχρονη όμως προστασία και του φυσικού περιβάλλοντος.
6. Επιβάλλεται η δημιουργία ενός μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης – αναπτυξιακού πυρήνα, το οποίο να επιτρέπει την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του Νομού και μπορεί να αποτελέσει πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης και για άλλες περιοχές της Χώρας.

7. Η συμπληρωματικότητα και συνέργεια, όλων των δράσεων που προτείνονται να γίνουν σε μια περιοχή θα πρέπει να αποτελεί επίσης πρωτεύοντα ρόλο στη λήψη αποφάσεων κατά τη διάρκεια του στρατηγικού σχεδιασμού.
8. Για την επιδίωξη όμως της μεγιστοποίησης του πολυλειτουργικού ρόλου τέτοιων περιοχών του Ν. Τρικάλων, είναι επιβεβλημένη η ανάγκη καθιέρωσης και μιας σταθερής οικονομικής χρηματοδότησης είτε από τα Υπουργεία Γεωργίας, Εσωτερικών, ΠΕΧΩΔΕ, Παιδείας κλπ, είτε από τους τοπικούς φορείς (Περιφέρεια, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, Δήμοι, Αναπτυξιακές εταιρίες κλπ).
9. Σημαντική συμβολή στη βιώσιμη ανάπτυξη μιας περιοχής, έχουν και οι επισκέπτες - μέλη των κοινωνικών ομάδων, αλλά και οι ίδιοι κάτοικοι της περιοχής, που πρέπει να χαρακτηρίζονται από υπευθυνότητα, δηλαδή από σεβασμό προς το φυσικό και το ανθρώπινο - πολιτισμικό περιβάλλον της περιοχής.
10. Βέβαια η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης δεν είναι εύκολη, με την έννοια ότι πολλές φορές θα πρέπει να συγκρουστεί κανείς με μεγάλα ή μικρά συμφέροντα, συνήθειες, νοοτροπίες και μικροπολιτικές, πολύ δε περισσότερο αφού η ελληνική δασοπονία έχει πέραν των άλλων υποχρεώσεων της και την προστασία των δασών από οικοπεδοφάγους, εμπρηστές, λαθροκηνηγούς, κτηνοτρόφους που βόσκουν παράνομα κλπ θέτοντας έτσι σε κίνδυνο την αειφορική προσφορά τους. Οπότε η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης «θέλει αρετήν και τόλμην»

Βιβλιογραφία

- Δεκλερής Μ., 2000. **Ο ρόλος της επιστήμης στη βιώσιμη ανάπτυξη.** <http://www.oikoen.gr/dekleris.htm>
- Καραμέρης Αθ, 2000. **Αειφορικός τουρισμός και δάση.** <http://www.eco-net.gr/13sinedr/13karameris.htm>.
- Ο.Ο.Σ.Α., 2000. **Εκθέσεις για τις αγροτικές περιοχές. Τα τζουμέρκα. Αξιολόγηση και προτάσεις.** Μέρος ΙΙΙ, κεφ. 5, Αθήνα, σελ 152. <http://www.minenv.gr/4/42/tzoumerka/meros%203/kef%205.doc>
- Παπαδόπουλος Ι., Ο. Χριστοπούλου, Α. Παπασταύρου, 2001. **Αξιολόγηση της ζήτησης στο Χιονοδρομικό Κέντρο Περτουλίου και αξιοποίηση των προτιμήσεων - στάσεων των επισκεπτών στην περαιτέρω ανάπτυξη και περιβαλλοντική προστασία της περιοχής του Δήμου Αιθίων,** Πρακτικά Ελληνικής Δασολογικής Εταιρείας 9^{ου} Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου «Προστασία φυσικού περιβάλλοντος και αποκατάσταση διαταραγμένων περιοχών». Θεσσαλονίκη 712-723 σελ.
- Παπαδόπουλος Ι., 2003. **Δυνατότητες αξιοποίησης του δασικού μουσείου και των άλλων δασικών πόρων του Πανεπιστημιακού Δάσους Περτουλίου, σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική εκπαίδευση.** Παρουσιάστηκε στο Πανελλήνιο Συνέδριο Ε.Κ.Δ.Δ. – Πανεπιστημίου Αιγαίου και Μουσείου Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου με θέμα «Εκπαιδευτικά προγράμματα σε μνημεία και μουσεία – εκπαιδευτικό υλικό περιβαλλοντικής εκπαίδευσης», Μυτιλήνη 17-19/10/2003.
- Παπαδόπουλος Ι.Ι., Παλάσκας Δ., Γιατζογιάννης Σπ., Στάμου Ν.Ι., 2003. **Διερεύνηση των προϋποθέσεων άσκησης αειφορικής βιολογικής κτηνοτροφίας σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές.** Παρουσιάστηκε στο 11ο Πανελλήνιο Δασολογικό Συνέδριο - που διοργάνωσε η Ελληνική Δασολογική Εταιρεία στην Ολυμπία 30/9 - 3/10/2003.
- Παπαδόπουλος Ι.Ι., 2002. **Πολυλειτουργική αξιοποίηση των δασικών πόρων και τοπική οικονομία. Η περίπτωση του Πανεπιστημιακού Δάσους Περτουλίου.** Παρουσιάστηκε στο Συνέδριο - που διοργάνωσε το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης – Ινστιτούτο Επιμόρφωσης στο Βόλο στις 9-11/12/2002.
- Παπανδρέου Α.Α. και Σαρτζετάκης Ε.Σ., 2002 **Βιώσιμη ανάπτυξη: Οικονομική Επιστήμη και Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο.** <http://www.macedonia.uom.gr/~esartz/teaching/envecon/>
- Στάμου Ν. 2001. **Πολυλειτουργική διαχείριση του χώρου και αειφορική ορεινή οικονομία.** 3^ο Περιβαλλοντικό Συνέδριο Ένωσης Συντακτών Επαρχιακού Τύπου - Πέτρεια 9-10/6/2001.
- Στάμου Ν. 2001α. **Πολυλειτουργική διαχείριση του δασικού χώρου και αειφορική ορεινή οικονομία.** 13^ο Συνέδριο Πανελληνίου Δικτύου Οικολογικών Οργανώσεων - Σύλλογος Προστασίας Περιβάλλοντος Ρόδου - Ρόδος 19-22/10/2001.
- Στάμου Ν., Παπαδόπουλος Ι., 2001. **Διαδικασίες σχεδιασμού και προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης. Η περίπτωση του Νομού Τρικάλων.** Γεωτεχνικά Επιστημονικά Θέματα, Σειρά ΙV, τόμος 12, τεύχος 3/2001, Θεσσαλονίκη, σελ 250-264

Christopoulou G. O., Papadopoulos J.J, 2001. **Winter Tourism, Development of Mountainous Areas and Visitors' Attitudes Towards Landscape Protection.** Anatolia (An International Journal of Tourism and Hospitality Research) Volume 12, Number 2 Winter 2001: 153-164 pp.

ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΣΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

Ιωάννης Παπαδόπουλος

Δρ. Δασολόγος - Αγρ. Τοπογράφος Μηχανικός

Αν. Δασάρχης Παν/κου Δάσους Πετρουλίου, Επιστημονικός Συνεργάτης Α.Π.Θ. και Τ.Ε.Ι. Λάρισας